67376

Si ufrisc cheste monade
a la vitime ranegnade
di chel sonsât di bibliotechc
che ahè propit une secunde.

Dispense N. 4 Presit 80 cent. Conto Corrente postale Une dispense al mês 30 Jugn 1929 - VII

ARCHIVI

de leterature furlane

antighe e moderne

Biele lenghe furlane fortunade!
cu-mò sará di te pûr fate stime
e plui d'ogn'altre tu sarâs loldade.

GASPAR CARABÈL (Rumtòt)
cirche 1630

Cheste dispense 'e contèn:

Guidón Salvadi (Guido Podreche) - LA STRIE
par i ans 1891 e 1892.

Costantín Smaniotto - TITUTE LALELE
comèdie in tre aç.

Tite di Sandri - Mi clamin rose... - poesie.

Su la Grafie dal Furlán — Recensión.

Cu-la publicaçiòn de quarte dispense il letôr nò-l pò plui dubitâ che l'**Archivi** nò-l vebi di vivi. Viarzín quindi un abonamént a 10 dispensis al presi di 8 franchs par l'interno e di 10 par l'èstero. L'impuárt si pò spedî cun mínime spese su-l **Cont corint postâl N. 8 - 69 Udin, plaçe Vitorio Em. 9 A.** Indicâ da quale dispense si intínd sei abonâç.

I abonâç dirèç e' gioldarán ches-c vantâç:

1) Di ricevi al presi di cost cuviartine, frontespiçi e indiç par leâ il volúm;

2) Di podê ritirâ la dispense o lis dispensis riservadis tiradis in limitatissim numar di còpiis par i studiôs, che contegnarán i branos di caratar masse libar;

3) Di ricevi al stess presit áncie lis dispensis che varán, in sfueis separâs e in ciarte patinade, i ritràç dai benemeriç de lenghe furlane. Lis ilustraçións sarán nome pa-i abonâç.

Dopo finide la publicaçión des poesiis di Podreche, si scomençarán a dâ fûr des òparis di un o l'altri fra ches-c tre autôrs in gran part inediç: **Eusebi Stele** di Spilimbèrg, **Florendo Mariuçe** di Ciampfuarmid, **Cont Tite Puarte** di Udin. La quinte dispense vará quatri ritràç.

Si ricuarde che i Rivenditôrs e' han l'obligh morâl di rimandâ in bon stât lis còpiis non vindudis e di pajâ chês che nò tornin indaûr, sençe bisugne di sei sbordonâç.

Stabilimént Tipo-Litografich BEPO TABÀCH — Sandenêl dal Friûl

Dispense imprestade, jé dispense piardude o almanco uastade

TITUTE LALELE - Comèdie in 3 aç di C. SMANIOTTO

(Continuaçión dal secònd at)

Titute — *(J sighe daûr)* 'O ven áncie iò a judâ-ti.

Cándide — *(stand dentri)* Guai a lui.

Titute — Ben, ben... orpo 'o mi dismenteavi de lètare a siôr Meni su la fiestone di Udin. J máncie pôch *(al si sente dóngie il taulín e al scrîv)* 'O hai voe che mi rivi a Udin daur-mán... O, benón, eco... e cumò tornin-le a léi parcè ch''o podarèss 'vê dismenteât alch. *(al léi áncie i coménç che son fra paréntesi)*

Siôr Meni benedét, *(al tete quánd ch'al sint a dî cussí)*

" Surisíns nò-l'há tirât el cûl in-daûr e fat di mancûl di mandâ la so rapresen-
" tançe a la fieste furlane. — El confenón de Comune, Venánçio Vigolato
" assessôr ançián e i pompîrs e' bastaressin di be'-soi par indicâ pulidút el
" ciantón plui sclet de Furlanie. El sindich Basandiele, la figure porche che
" duc i Furláns e' cognoscin, *(o puèsc ofíndi-lu che nò-l ciape bote)* nò-l'ha
" podût vignî in persone a Udin, pa-la quâl el dotôr Venánçio Vigolato
" assessôr de Comune, al mi è capitât in buteghe e mi ha dite: Sior Tita
" doman ela la va a Udine a prelevar la siora Lussia e Esterina che le
" torna dal mar *(fòssin-o restadis lá in eterno)*; la fassa un piasser, cara ela,
" la vegna cun noaltri alla festa della zornada furlana. Sior Anzelo Basandella
" dopo tornà dai bagni *(al'è stât áncie lui a lavâ-si lis sachetis, chel brigánt)*
" el ga una mossa de corpo impressionante, e chi meglio de ela, Sior Tita
" benedeto, pol-lo mai onorar una festa cossì granda?

" Noaltri gavemo ela, Sior Tita, gavemo el nostro Sior Tita *(ce zinar*
" *d'aur)*, gavemo insomma el nostro futuro podestá che per via della sua
" letteratura furlana, el xe cognossudo più de tanti omenoni che no i val
" un scheo... *(di lí si capísc che nò viodin l'ore di 'vê-mi a Podestât)*.
" E alore 'o hai dovût cedi e partî cun lôr tant plui che a Udin 'o varèss
" dovût lâ lo stess.

" El rest, sior Meni benedèt, 'a lu vará viodût áncie lui e specialmentri
" el discòrs *(cui s'al ricuarde plui?)*. Sí, 'o speri che el discòrs lu vedin
" fotografât áncie chel. 'O sai dome ch'al finive cussí, cu-lis peráulis di un
" gurissán plenis di sentimént:

" Vive el Friûl di chesta e di chê altra banda
" Vive la Pátria píçula, vive la Pátria granda;

" e ariviódi-lu la setemane che ven.

(al plee la lètare e la met 'te buste; intánt al fevele sôl)

El sturnimént dai batimáns al mi durará ancemò qualchi setemane 'o soi sicûr; se, cun dut chest nò mi cápite la podestarie, 'o devi proprit dî che el diaul al si petene la code. *(al leche la gome e al siare)*

SCENE SECONDE

(Cándide entre da la puarte comune cun-t-une gran guantiere plene di corispondençe).

Cándide — Ca, ca, e po' al zure di volê-mi ben: 'a-nd-há morosis di vendi...

Titute — Cumò lu capísc el to mâl *(j dá la lètare par siôr Meni)*
Cándide — E cheste ?
Titute — In pueste dal momént.
Cándide — Ch'al viodi ch''a-nd-è tre o quatri di rassicuradis. 'O hai dovût firmâ.
Titute — Va ben... Va lá, va lá a la svelte.... te's mostrarai áncie a ti, ciare la me gelosute.... *(cun galantarie)*
Cándide — *(lu lasce implantât e 'e s-ciampe)* E ch'al vadi là.... morositi ch'al'è un.

SCENE TIARÇE

(Titute sôl al scomençe a viarzi lis lètaris) Chestis prime, che son rassicuradis come che dis Cándide *(al viárz e al lêi)*

Caro ed egregio sig. Titute Lalelle

" Due lettrici assidue ed ammiratrici delle sue lune, desiderano fare la sua
" personale conoscenza. Nella prossima luna ci risponda.

" Dôs ciargnelis sul fâ di Cándide „

(felíç) 'O soi deventât l'ídolo des sioris sençe vistî-mi a le mode come lis mês fèminis. *(al si prepare a viarzi-nt un'altre)*

Eh! ciò': bisugne nasci simpatichs. *(al ciale l'indiríç e al devente blanch)* 'E jé chê stesse caligrafie de lètere anònime che mi è rivade chê altre dì, cu-lis fotografiis des mês sioris in custúm di bagno insieme cun chei siôrs... *(al si sinte su-la ciadree parcè che lis giambis nò lu tegnin sú)* Eco une lètare che ha la potençe di ribaltâ-mi l'ánime prime ancemò di viárzi-le. Ah! la glòrie, la glòrie... e ca di sicûr si trate di gloti, di dovê tasê par nò fâ ridi la int *(la bute vie)*. Ciò'! va al diaul nò ti viárz....

(Cándide stand dentri 'e ciante)

Sintît chê ánime noçente. Je almancul nò ha 'ta-l ciáv che el so Tite e il risòt cu-lis quais... e jo 'o hai l'infiâr 'ta-l'anime.

Signôr, Signôr, cui sa ce tantis che ma-nd-há petadis chê malandrete di torseone.... *(al côr a ciapâ sú la lètare)* Ma che sedi ce ch' al ûl.... e se l'è alch di mâl al sará un bon pretèst par fâ divòrçio. *(al viárz la lètare, al tire fûr une cartoline che al contemple un momént, po' al si abandone su la ciadree)*.

(disperât) Ce vál-ial, ce vál-ial spindi dute la vite in sagrifissis pa-l ben di Esterine e di Tunín quánd che la fèmine 'e fâs la mate?! *(al vai)*.

SCENE QUARTE

(Cándide entre in scuindón, 'e va a mèti-si daûr di Titute in mûd di viodi la cartuline che al ten in man).

Cándide — *(cun meravee)* Un om cu-i cuárs *('a fâs une gran ridade)*
Titute — *(sênçe scompòni-si)* Mi han copât. Cumò nò mi reste che lâ a butâ-mi sot la muele da! mulín di Surisíns e finî-le. *(al dâ la cartuline a Cândide)*

Cándide — Mat ch' al'è *('e lei)* Bello è vederti con la fronte adorna
di lauro per la gloria e di due corna:

Titute — Va in-devánt va-lá....

Cándide — *(ridint)* Il fiero campion della fotografia
sull'onda cullossi con la tua Lucia.

Titute — A mi, corpo da l'ue, che dopo maridât mi soi simpri limitât a une taçe di neri lá di Marzinoto e une sope di tripis lá di Martín!

Cándide — Al si bute vie par chel? *('e si sbasse viárs di lui)* Corágio!

Titute — Sta tu almancul dóngie di me. Par l'onôr de famee 'o s-ciafojarai áncie cheste. Ma nò sta lâ-mi vie.

Cándide — Po' miôr... ce vuèl-ial tant pensâ-j; al'è piês.

Titute — Tâl 'e fâs je e tâl 'o farai jo. *(la ciareçe)*

Cándide — Peciât che 'o dovarai lâ vie su-l plui bièl... dopo che 'o soi cussí ben usade cun lui.

Titute — E dai simpri cun chei discòrs. Ma parcè us-tu bandonâ-mi, bièl pan di sponge fres-ce? Parcè?

Cándide — *(che si lasce ciareçâ)* Nò olçi a dî-lu. 'Al'è un gran brut destín el miò. Lui al' è un gran bon siôr, ma par me nò-l pò fâ nuje zaromai.

Titute — Caschi el mondo, corpo dal diaul. Fâs cont che 'o sedi to marît, o to fradi. Has-tu qualchi displasê?

Cándide — Po' devènti-al mat cumò?

Titute — Nò Candidute mê. Tu tu hâs 'ta-l cûr qualchi displasê segrèt e cussí lu hai jo. Sfoghín insieme el nestri dolôr e cussí nissún al podará ridi de's nestris disgraçis. Une volte podestât, 'o metarai a puèst dut-quánt.

Cándide — *('e sint spuçe di brustulín e si jeve di colp)* Risòt cu-lis quais adio!...

Titute — Po' nus tòcin-o dutis?

Cándide — *('e s-ciampe in cusine)* Si puèsc butâ vie dut.

Titute — *(sôl)* Dutis, dutis e' tocin quánd che scomensin.

E jo 'o hai invidâç duc-quánc a mangiâ. Pre Noçént, Venánçio cu-lis mês riveridis sioris, Mòmolo, che 'co si trate di sbafâ, l'è simpri il prin... *(al si ferme di colp. Un gran sussûr di puartis viartis e siaradis cun fuarçe)* Ce susséd-ial cumò?

(Nò-l fâs a timp di lâ fûr che al comparisc su-la puarte Venánçio dut stralunât).

SCENE QUINTE

Venánçio — *(al va çerciánd Titute)* Dove xelo, dove xelo? *(lu viôd)* Ah! el xe lì.

Titute — Ce is-al suçedût?

Venánçio — *(nò-l ciate pâs e al va sú e jú come un mat)* Me copo, me copo. *(al si sinte)* Me copo, come che el xe vero Iddio.

Titute — *(sôl)* 'Co si è nassûç disgraçiâç *(a Venánçio)* Ce is-al sucedût?

Venánçio — *(disperât cu-lis mánç 'ta-i ciavei)* Esterina, Esterina... a Venezia... *(a sogèt)*

Otubar

Un furistîr, vignût a Cividât,
di fabricâ un cis-cièl al si è pensât;
e che 'l sedi imponént ognún pò crodi,
parcè che di lontán si lu pò viodi,
e vigníd da la bande de staçión,
sebén piçul, al fâs un figurón,
e ai vècios murajóns de la citât,
al done un ciárt aspièt di nobiltât.
Ma iò hai sintût a dî: Ma ce del diamber
han-o fat sú chel lûch ross come un giam-
e sençe direçión, sençe armonie (ber,
e cu-i mûrs sençe sest e sençe rie?
Nò san-o náncie doperâ la squadre,
che nò si viôd une fignestre quadre?
E po' ce coventávin-o chês capis
e chêi casotos che nus parin napis!
Ah folch! l'ha concludût un talentón,
e' han consumât di band masse modón! [1])

Contadíns, oramai ca nus bisugne
pensâ un pôch a parâ-si de zilugne.
Àncie al cavalîr Carli [2]), zovenút,
l'ha zilugnât su-l ciâv che l'è un pieçút.

In polítiche 'o 'vin doi granc partîç
che, a Cividât, e' son cussí divîs:
I moderâç, *overo* i liberai,
e i catolichs, *overo* i radicai.

Siôr Momi Pini [3]) l'ha comprât un cián
che a duc i ciáns di ca l'ha ciòlt la man.
'Us puarte, che bestiute benedete,
dutis lis quais maçadis, 'te sachete.

'Te-s sagris nò-l'è plui di lâ a balâ,
l'ha scomençât za un pièç a rinfres-ciâ.

Novembar

Chel mat dal ciapelón l'è za lât vie:

1) La vile dal siôr Deni (Nísio) Gráighero in forme di cis-ciél.
2) Rinaldo Carli.
3) Giròlamo Pini di Percût, speciâr, diletánt di ciaçe.

l'è tornât a Bologne za vot dîs.
Lui al scrîv in-te-i sfueis, lui al studie,
e al remene la polítiche cu-i pîs.
Lui l'ha simpri 'ta-l ciâv la so poesie,
dome par meti in burle i siei amîs;
che 'l vadi al diaul e che nò-l torni plui
che culí stin plui ben sençe di lui.

Par sedi un pôch plui grant Gratón [1]) al
(puarte
un pâr di tachs alç une mieze quarte.

Benele [2]), ciaçadôr, l'è dret co 'l smire;
son lis quais che nò van dulá che 'l tire.

Sebén che siôr Gigín [3])
nò-l'è tant zovenín
l'è simpri un galandín
de l'ultim figurín;
lui mò l'ha la passión par-sore dut,
di sedi a Cividât *il vero psut.*

Nò si sta mâl in plaçe cu-l tabâr
ma si sta miôr in ciase al fogolâr.

Decembar

Unviâr l'è vignût jú dut-quánt rabiôs
plen di sflácie e di voje di durmî;
e il cîl dut-quánt un nuvolón pelôs,
èl fâs viodi la gnot áncie a misdí;
chel mostro di veción scûr e grintôs
al nus si è propri pognèt jú culí,
e par parâ-si ben l'ha tirât sú
un gran lençûl di nêf vignude jú.

Quánd che un pócie di int ven in citât,
e che in plaçe si fâs del movimènt,
su-la puarte viodês de "Societât
di tiro a segno „ il nestri pressidènt.
El' entre e al jésc come par dî: cumò
di cheste puarte ca comandi iò. [4])

1) Prof. di Caligrafie, dit Fotèl.
2) Bepo Benele uscír di preture, persone une vore magre.
3) Gàbriç.
4) Probabilmenti Vigi Carbonaro.

Gran zujadôr di balis, siôr Lurínç
l'è bon di vinçi e bevi un pâr di quínç
ma se 'l piárd al dîs: ce-mût is-e stade,
si capísc che nò jé buine zornade.

E' ocorin dei lavôrs a Cividât,
ançi par fâ-ju sú propri pulît
bisugnarèss che 'l foss dut-quánt sdrumât.
Par chest e' bastin i inzegnîrs del sît
ma par tornâ-lu, dopo, a fabricâ
architèç furistîrs dovín clamâ.

(Di) Unviâr (a Cividât)

'Co covente di balâ
iò 'o mi ciali ca e culá;
dut il spirt de zoventût
dulá is-el mai scuindût?
Nò l'impuarte di cerciâ-lu
nò podin mai plui ciatâ-lu.

Une volte pe-s fiestis si viodevin
a zirâ moscardíns duc plens di ardôr;
lôr balavin, saltavin, si gioldevin
a impastanâ matèç d'ogni colôr;
e i dîs cussí passavin mancul mâl
tant po' di parâ fûr il carnovâl.

A la sere in buteghe di cafè
si implantave partide di biliárd;
o-pûr sintâç in zîr su-l canapè
ciacaránd si faseve vignî tard;
e in duc i mûç in buine compagnie
si passavin dôs oris di legrie.

Di vendemis si leve sú in campagne
cun gran trupe di sioris e di siôrs,
e si tirave fûr une cucagne
di polèç di bon vin e di liquôrs;
e co-la lune che faseve clâr,
si tornave in citât par-sore il ciâr.

E in citât si ciatave pe-s contradis
des altris compagniis di sunadôrs
che levin vie fasínd lis serenadis
a chês frutis che çercin aventôrs;
parcè che alore mò áncie a lis fantatis
j plaseve un ninín di fâ lis matis.

E i zovins dulâ son-o? Chest l'è lât
a zirâ il mond in çèrcie di fortune:
chel altri su-l plui bièl si è maridât
e cu-mò, plen di fruç, al bat la lune;
il tiárç al si dá il ton di un omp di leç
e nò-l'ûl plui savê-nt di ciárç matèç.

Un tâl pa-i bai l'ha grande antipatie
dopo che qualchi amôr j è lât a spiç;
e cu-mò al si ritire in birerie
e cu-lis chèleris l'ha i siei pastíç,
che infín e' si ridusin, par il fresch,
'te cort a blestemâ un po' di todésch.

I doi conç e' son simpri in gran ce-fâ,
Bepi [1]) el'ha di cirî une duchessine;
Guglielmo [2]) al devi prest acompagnâ
a ciase une gentîl baronessine;
e cun tante siorie simpri 'ta-i pîs
nò han mai timp di 'vê timp pa-i lôr amîs.

Altris doi e' son umin di finançe,
e simpri indafarâç a dâ-si ton,
e' zirin áncie lôr cun importançe,
pe-i palchs des sioris quan-che l'è veglión
tignínt sald in-té-l ciâv dute la note
des fantatis che puedin puartâ dote.

Altris e' han nome in ment lis eleçións,
par fâ-si puartâ sí 'ta-l municipi,
dand di bevi ai pandolos e ai mincións
che ûr sta a cûr la vitòrie d'un principi;
e invece il scopo lôr l'è chel di dî:
"*Consigliér comunal son anca mi!*„

E duc-quánc o par cheste o par chê
si cialin simpri come giáç e ciáns (stòrie
e se puedin dî mâl e' van in glòrie
di chêi che son in chel momént lontáns;
se po' vegnin viçín: O amigo miò,
propri cu-mò disevi ben di vo!

Cun chist sisteme ognún al pò capî
che nò si pò mai 'vê un ninín di unión;
e chel che prin des nûv al va a durmî
'us dîs la veretât che al fâs benón:
Il spirit di une volte el' è finît,
e nome i musonèç e' ciapin pît.

---

1) di Caporiách. — 2) de Pup.

E' tegnin sald tre o quatri zovenins
il nodâr di S. Pieri [1]) e siôr Coleto
Pirone che 'l va in çèrcie di quintíns,
e Pogniç [2]) che 'l sospire il *pitocheto*,
e siôr Zorç [3]) che l'ha simpri stòriis sèriis
che pararessin bombis, ma son veris.

Áncie i tre cavalîrs dan del murbín
a chê púare buteghe di cafè:
i *cav.* Rinaldo [4]), Márçio [5]), Jacumín [6]),
il flôr de zoventût del dí di ué;
par merit lôr si pò, dopo misdí,
qualchi mieze peráule anci-mò dî.

'Te-s fiestis poi 'vin doi che fan par
e che de zoventût e' han dut l'ardôr; (cent,

1) Barcelli.
2) Il miedi dotôr Rico.
3) Pículi.
4) Carli.
5) Il cont inzegnîr Márçio de Portis.
6) Gabriç.

che san meti 'ta-l bal del movimént:
uei dî siôr Sandro [1]) e il bièl Ricevitôr [2])
duc-quánc chêi altris, iò nò sai parcè
e' balin stand sintâç su-l canapè.

Cussí al va vie l'unviâr a Cividât,
cussí si pò passâ-le in compagnie;
e chiste nestre púare citât
nomenade une dí pe' so ligrie
jé deventade un gran convènt di fraris
che fasin, come me, nome lunaris.

In-tá-l nestri Consei municipâl
e' han stabilît che duc i caretíns
che van a-tôr e' vedin il ferâl.
E i conseîrs, che son stâç simpri fins,
e' han pensât che cun cheste decisión
e' si sparagne l'iluminaçión.

1) Maçòcie, dispensîr des Privativis.
2) Rampi

LA STRIE par l' an 1892

PREAMBUL

Chel gran mestri di lunaris
l'inmortâl Pieri Zorút,
tant laudât dai nestris paris,
el saveve da-per-dút
tirâ fûr il so interèss;
si tratáss mò di gialinis,
si tratáss mò di polèç,
lui cun quatri peraulinis
rivolzen'-si a chest e chel
el mostrave che de glòrie
el val miôr un caretèl;
e cussí cun-t-une stòrie,
e cu-l'altre al si inzegnave
tant di lâ a la mancul pièç
cu-l formént e cu-la blave,
sin ai ultins dîs del mês.

Cu-mò l'ere un bon gustâ,
cu-mò l'ere un regalút;
nissún mai si è fat freâ,
par judâ Pieri Zorút.
Àncie iò — benché nò sei
come Pieri un gran poete —
'o mi dêv striçâ i çerviei
par lâ fûr de la bolete.
Àncie iò hai fat il progèt,
par che vadi un pôch di miôr,
di mandâ qualche bigliètt
lá di qualchi miò letôr:
"*Caro amigo, pel lunario*
mi bisogna del salame;
e se vuoi, non fa divario,
un pociatto di pollame.

Per giutare un poco l'estro
ed il canto far più bello,
mi ci vuole un buon canestro
di bottiglie, o un caratello.
Certo son che spedirete
ogni cosa per la posta;
poi, con comodo, *direte*
tutto quanto cosa costa.„
Nò podeve une domande
jessi fate miôr di cheste:
Ma siôr sí, che un sôl mi mande
cheste píçule rispueste:
"Il salame sarai tu,
e salame di somaro;
dei polastri non ne ho più,
ed il vino costa caro.
Se tu vuoi sgionfarti a spese
della magra tasca mia,
io ti mando... a quel paese
col lunario, e così sia!!„
Oe, Furláns! nò crodarèss!
Ves-o fat il cûr di piere?
Par vo-atris iò varèss
di zunâ matine e sere?
E se 'o crepi, la mê **Strie**
cui la fas-jal saltâ fûr?
Cu-la uestre economie
nò si campe, di sigûr!
Si sta pôch a dî: volín
viárs, pronostichs, lunaçións.....
quánd che 'l máncie un got di vin
si dovente duc minciòns.
Puèd-ial scrivi mò un poete
propri dut chel che covente
con-t-ún litro di aghe sclete
e dôs fetis di polente?
E par chest seit generôs!
Za savês dulá che 'o stoi;
nò stait fâ-si dî tegnôs
ancie 'te-l nonantedoi.
Nò nò ocorin grandis spesis;
dut 'o ciapi, dut 'o ten;
iò soi omp sençe pretesis,
ogni pôch al mi sta ben:
Une bote di bon vin,
dôs dozenis di ciapóns,
del formènt, del cinquantín,
une cosse di moróns,
une pieçe di formadi,
vot o dîs chilos di argièl,
gradirèss del bon salvadi,
del castràt e del vigièl:
un barîl di aghe-di-vite,
del salám e del persút,
o pluitóst une purçite,
che cun chê si pò fâ dut.
Vês capít; 'o hai dit bastançe.
Quánd che olês podês mandâ;
e cussí cun 'ste sperançe
'o scomenci a strolegâ.

Pronostichs

Primevere 'e ven cun rosis,
cun garòfui, gelsomíns
par ornâ des nestris sposis
i ciapiei o i peruchíns.
Hai mò pore che d'istât
sençe aghe, cun tante arsure,
nò si puedi tirâ flât
né in montagne né in planure.
Ma di autún, se la tempieste
nò nus fâs qualchi magagne,
viodarín propri une fieste
di racòlt 'te-la campagne.
E l'unviâr? Po' come ogn'an
lará ben dome pa-l siôr:
E pa-l puer? Se 'l vará fan
che 'l ringraçi il Crëatôr.
Cussí 'e jé mò simpri stade
e bisugne, par cambiâle,
che il bon popul cambi strade
se su-l seri 'e l'ûl voltâ-le.
Che nò-l fasi come il bo
che un frutín lu pò guidâ;
se 'l capísc la fuarçe so
áncie lui comanderá.
E se nò... nò impuarte nie:
che 'l lavori da minçión;
lui che 'l zuni e la siorie
creparà d'indigestión.

Zenâr

Bon principi de l'an

E' colin parlaménç e ministeris
e' muerin papis, ress, imperadôrs;
e' nascin fruç, e' si emplin cimiteris;
e' si cambin duc-quánc e puers e siôrs;
in mièç a tantis mostris di miseris
ogni dí il mond al pâr che 'l mudi côrs,
ma il *Strolich* saldo, alegri e matarán
l'è simpri ca par dâ il *bon prin de l'an.*

Unviâr! mostro di unviâr; e qualchi-
el'ha lis simpatiis par 'ste stagión. (dún
lò, par miò cont, sençe ofindi nissún,
j-u metarèss in muèl 'ta-l Nadisón;
e lá che mi disessin se l'è miôr
patî un ris-ciáld o-pûr un rafredôr.

'O vin frêd: biele resón!
'e jé pûr la so stagión?

Chel tâl dal ciapelón ce fâs-iel ca;
nò puèd-iel mò a Bologne simpri stâ?
Is-el vignût par mèti-nus 'te **Strie?**
Se jé cussí l'è miôr che 'l torni vie.
Che 'l torni vie, ma che nò-l vegni plui
che 'l resti lá fra i maç compains di lui!

Sebén che la mê fèmine
— cialái-le dal ritrát —
si è fate áncie plui zòvine,
mi fâs diventâ mat;
l'etât nò conte nie
'e reste simpri **Strie.**

Fevrâr

Un frêd come chist an 'a-nd-è stâç pôs:
a Morandín [1]) 'a si è inglaçât la vôs.

— Cossa vustu mascherina?
Chi mai cerchistu carina?
— Soi vignude a procurâ-mi
l'ocasión di maridâ-mi.

1) Pre Antoni, bass rinomât.

— O che furia! d'esser sposà
te ga tempo, bela tosa.
— El'è vêr che nò hai premure,
ma però jé masse dure:
son cinquante carnovai,
simpri 'o çîr, nò ciati mai!

Se nò-l fale il canociâl:
nêv par dut il carnovâl.

L'amigo Meni [1]), diretôr gloriôs
del *Forumjulii* òrgano famôs,
nò-l veve avonde di chist sfuei culí
par contâ barzeletis; e cussí
lis giambis el' ha viârt, e al si è postât
cun-t-une a Udin e une a Cividât.

Març

Gran burás-cie stamatine:
tra pre' Antoni [2]) e tra Beline.
Son passâç dei ciárç proposiç
che pronòstichin sproposiç.

Lis piçocis son za ca,
si scomençe a sclopetâ
e il dotôr Fane intánt l'ha un gran çe-fâ
migo par cori a trai, ma par mangiâ.

Vinţulín di primevere
si lu sint matine e sere
e áncie qualchi fantaçine
si lu sint sere e matine.

Primevere

Lis eleçións (*ed. 1894*)

Stait alegris contadíns
stait alegris citadíns;
stait alegris lavorénç
che cu-mò us fâs duc conténç;
'o varín par i minciòns,
il confuárt des eleçións!

1) Indri. — 2) Morandín.

Il puer omp che tant al stente
par nò 'vê náncie polente,
che 'l si meti in pâs il cûr
che lará plui ben sigûr,
'co varín par i mincións,
il confuárt de's eleçións!

Çe 'us impuárti-el se in famee,
nò 'vês náncie une ciadree,
e se 'us tòcie di stâ in pîs
a mangiâ polente e fîs?
'Co varín par i mincións,
il confuárt de's eleçións!

Podará ogni basoâl
mandâ jú a la capitâl
un bocón di... deputât
ben passût e ben rangiât.
O çe gust, par i mincións
il confuárt de's eleçións!

Quánd che i fruç e' sberlarán
domandánt un pôch di pan,
pensait pûr al deputât
che a discori vês mandât.
Lui dirá che pa-i mincións,
l'è il confuárt de's eleçións.

Se 'us ocôr il deputât
par afârs di gravitât,
lait a Rome che lui l'è
in buteghe di cafè:
Lá el rispuínd che pa-i minçións,
l'è il confuárt de's eleçións!

Cu-mò il popul al sfadie
par che il siôr nò-l fasi nie;
ma cussí plui nò lará
ognidún lavorará;
cussí disin ai mincións,
chei che fan lis eleçións! [1]

O basoâl! e il lavorént
mande i siôrs al parlamént!
Lôr a Rome — o crodarèss! —
van par fâ i lôr interèss!
Çe vantáç! E pa-i mincións,
l'è il confuárt de's eleçións!

1) Ed. 1894: dome al timp des eleçións.

E la Ciámere fâs leç
par che vadi simpri istèss:
ossia il popol lavorare
e quegli altri manducare.
Ma però par i mincións,
reste il gust... de's eleçións!!

Ce biele lune! 'o soi propri inciantât
a cialâ lis beleçis del creât;
sebén ch' 'o hai simpri vût, fûr da la scune
lis mês finançis a lusôr di lune.

Avrîl

Ca e' son tant liberai, che il Cumissari
par Cividât l'è un rivoluçionari.
E va-e-no-vá che sin il Delegât
al sedi un petrolîr par Cividât.

Vigi Brusín, Paçián [1]) e Bepo Vènier [2])
son lâç a Viene da l'imperatôr,
par tratâ dei afárs de l'aleançe
e regolâ il contrát un fregul miôr.
Po' han mandât Beviláque [3]) sú in missión,
par tirâ áncie la Rússie in-té l'unión.

Za si viodin lis violis pa-i rivâi
e si sintin i croç in-té-i fossâi.

Maj

Disin che il mês di Maj l'è il mês dei
e-pûr cognòsc un tâl, se mi crodês (muss
che l'ha tante di lenghe e tante orele
che 'l ciape sú del múss duc-quánc i mês.

E' han rasón *(ed. 1894)*

Zueánt di balis Straçulín
a Benele i dîs: s-ciapín!
e Bepút a Felicián [4])

1) Bepo.
2) Impiegât a l'ospedâl civich.
3) di San Pieri.
4) Bepo Benele uscîr e Felicián Straçulín di San Pieri.

di rimando j dá dal cián!
Ce coventi-el fâ questión?
Duc-e-doi 'o vês rasón.

O ce lune invelegnade:
'e jé ca une tempiestade.

Cheste volte l'ha fat il so dovê
persín il nestri Giovanín de quae.
'Te-s eleçións lui nò-l'ha volût savê
di puartâ in consei chê tâl marmae,
che di sei liberâl ha la pretese,
che cu-i cialunis jé cûl e ciamese.
E Giovanín [1] - chist l'è straordenari —
intánt che sacomavin il specòt,
un'altre volte l'è deventât pari.
Sichè l'è lât al sègio in plene gnot
sberlánt: —'O vin vinçût! e par la glòrie
'o met a la me frute nom Vitòrie!

Jugn

E' son propri passâç biel-zà dîs ans
che l'è muárt Garibaldi come ué;
chel l'ere popolán, miei ciârs Furláns,
ma istèss al vâl plui di duc-quánc i re.

Se nò fali, la tempieste
nus ûl fâ un pòcie di fieste.

'Te-s zornadis di fieste saltin fûr,
iò nò sai di dulá, ciartis veladis
e ciartis canis fatis a tambûr,
altis, neris, pelosis, roseadis
e ciárç gilè a ricáms, colôr surîs,
ciárç pantalóns di pano sopra-fín,
ciartis scarpis lustradis a vernîs
e ciárç guantóns di un bièl zâl canarín;
dut-quánt — últime mode dal bon-tón —
vignût di France cun Napoleón.

Instât

I provinçiai a Guriçe

Dut il mond leve a Guriçe,

1) Bront.

d'ogni part, d'ogni ciantón,
per sintî l'òpere gnove,
e per lâ a l'Esposiçión.
Di Triestíns duc plens i trenos;
Udinês a carovanis;
e caretis d'ogni bande
tant todes-cis che talianis.
Áncie chêi di Cividât
e' han mò vude la pretese
di lâ a viodi se a Guriçe
si pò lâ cun pócie spese.
E par chist il dotôr Carlo [1])
el'ha fat la decisión
di lâ jú cu-la famee
a gioldê l'Esposiçión.
L'avocát varèss olût
un bon ciâr cun doi nemâi,
ma la siore, che nò scherçe,
'ûl caroçe cu-i ciavâi.
Dit e fat da un naulisín
un landò si ciate fûr,
cun doi biei pujeris vècios
che nò s-ciampin di sigûr.

*
* *

'Te plaçute di San Zuán
l'equipágio el'è fermât;
e chel mat dal ciapelón
di-zá in serpe l'è postât.
Siore Amálie [2]) e il dotôr Carlo
cu-lis frutis e il frutín
son za dentri, cun il cián
e la stie del gardelín.
La massárie nò la intínd
di fermâ-si a Cividât;
e áncie je di colocâ-si
per daûr 'e ha za ciatât.
E par-sore di duc-quánc
façolèç, capòç e sciâi,
tabârs, coltris, ombreníns,
e tre o quatri canociâi.
Pan e rost in-té-s casselis

1) Podreche pari di Guido.
2) La mari di Guido.

e salám, e un mièç botáç:
Nò si sa çe che 'l pò nasci
quánd che si si met in viáç.
A cialâ la carovane
che va vie cun tant sussûr,
su-la puarte de-s buteghis
i curiôs e' saltin fûr.
Siôr Gaetán [1]) cun duc i zovins,
la massárie di Faustín [2]);
e Cecón e il paruchîr,
Caporâl [3]), Ricardo Albín [4]).
Duc e' son vignûç in plaçe
a ossequiâ la comitive,
e al momént de la partençe
sberlin duc: Bon viáç! Evive!
L'avocát, per la citât,
el salude cu-la cane;
e cussí za fûr des puartis,
trote vie la carovane.
'E si mande ancie une volte
un salûd di comoçión:
Cui sa mai se tornarín
al ciâr nestri Nadisón!
Il viáç, nò ocôr di dî,
nò-l podeve lâ plui ben:
biele, strade, árie fres-cie
verç i monç, il çîl serén.
I ciavai han fat onôr
a la gran raçe furlane,
siché in mancul di cinch oris
sin rivâç a la dogane.
Lá 'vin vût un açidént:
Une guárdie di gnûv stamp,
nus voleve meti tasse
sore il vin e su-l salámp.
Ma nô-altris, fat consei,
tirât fúr salámp e vin,
'o vin dut mitût in pançe
prime di passâ il confín.
Po' 'vin dit al doganîr:

— Tornarín prest a passâ
par intánt, se 'l crôd, podín
culí dut depositâ. —
Lui l'ha dit, vêr cortesán:
— Quel che voi portare in panza
non pacár nissuno dázio,
viva triplice aleanza! —
Nò ocôr che us disi il rest:
A l'Isónç po' finalmént
sin rivâç passánd lis stangis
che si pain ogni momént.
Par-ché l'Austrie, simpri chê,
'e conserve gran passión
di doprâ cu-i siei sogèç
o lis stangis o il bastón.
A Guriçe sin entrâç
di gran trot a scoreadis;
tan'-che 'o vevi quasi pore
di ciapâ quatri clapadis.
Ma, cialât la comitive,
e cucâç i doi ciavâi,
l'ha sberlât subit il popul:
— Compatît! son provinçiai!
In-t-ún stalo di cariere
sin entrâç sençe malán;
e' 'vin nome masenât
cuintre il mûr un guriçán.
Cussí dopo dodis oris
di trotâ da disperâç,
in-te-i braç di ciárç amigos
a la fin sin dismontâç.
— O miei ciárç cividalês!
Ben rivâç! Vès di restâ!
Subit! A l'Esposiçión!
Svelç! In-bote, 'vin di lâ!
— Corpo e fûr! lassait almancul
che tirín un pôch il flât!
— Nossignori! Varês timp
di tirâ-lu a Cividât!
Chel di lâ a l'Esposiçión
cu-mò l'è uestri dovê;
po' varín passègio, l'òpere
e conçiárç in-te-i cafè.
— Po' paçiençe! çe del diamber!
Po' nò 'vin-o di mangiâ?

[1]) Deganút che l'ha buteghe di coloniai.
2) Mediatôr.
3) Sorenón di Giovanín Bront.
4) de Bancie Cooperative. 'Te ed. 1894 si lei invece: e Ricardo e Giovanín.

— Nossignori, che a Guriçe
sês vignûç par imparâ. —
Cussí duc in comitive
rassegnâç si inciaminín :
paris, fis, massárie, cián
e la stie del gardelín.

*
* *

Çe spetacul grandiôs l'esposiçión! [1])
'E pâr di maç propri une ciaponárie.
In mièç a dute chê popolaçión,
apene entrâç nus s-ciampe la massárie;
e l'avocát sturnît come un bocâl
al si piárd fra la bande musicâl.

Il frut al sberle : j han pes-ciât un pît,
e anci-mò donge l'ha domandât scuse;
la siore s'inrabie, la frute 'e rít
a un *Fraiter* [2]) inçerât, propri 'te muse.
E intánt che a cialâ a-tôr si rivoltín,
'e nus robin la stie cu-l gardelín.

Ma iò, denánt de-i altris, voi cialánd
lis fantatis che vendin bicieríns;
e cucánd, fevelánd e spiçigánd,
e' svolin come l'aghe i miei flurins;
siché capísc che 'o fâs afâr plui bon
a lâ vie dret cialánd l'esposiçión.

Angúriis, coçis, ue, patatis, fis,
imprès-c par ciapâ pesc, blave, soròss,
gubátui e tramais par lis surîs;
s-ciátulis, zeis, vascêi, sbrínçiis e cosc;
e nò-altris tra fasûi e ceseróns
fasevin la figure di melóns.

Vignûç fûr a la fin duc-quánc sturnîç,
nò 'us conti de-i cafè, de's bireriis;
dentri ca, fûr di lá, e simpri in pîs [3])
vin gioldût dei conçiárç, de's sinfoniis,
ma però simpri cu-lis mans ai bêç,
come se fossin stâç turís-c inglês.

Si pajave a mangiâ — l'ere di just —
a bevi, a entrâ, scoltâ, nasâ, vedê;
fûr mièç flurín di ca par chel bièl gust,
fûr un flurín di lá sençe un parçè:
Siché, par nò pajâ plui di cussí
mi soi tignût di spandi... dut il dí.

*
* *

La sere a teatro grande produçión
de la "*Cavalerie rusticane*„ [1]).
Iò gioldevi une vore in-tá-l logión,
ma 'o vevi per-denánt un siôr in cane,
che 'co-'l si entusiasmave a une romançe
al mi plantave i comedóns 'te pançe.

La massárie, in teatri mai plui stade,
in mièç a tant splendôr, a tante resse,
'e crodeve di sedi propri entrade [2])
in-t-une glésie che disessin messe:
siché, subit entrâç [3]), 'e mi si inciante
a çirî a-tôr la pile de aghe sante.

Dut somât il spetacul l'è lât ben:
Boins artís-c, boins i coros, buine orche-
ma il publich nò-l'è stât contént a plen, (stre,
ançi un siôr al diseve a la me giestre:
Ai cartelóns nò si pò crodi nie!
Quánd vègni-e in scene la *cavalerie?*

Dopo tëatro 'vin di gnûv mangiât;
e fûr flurins! e fûr la buine man!
E per fortune nò-l'ere restât
in dutis lis locandis che del pan.
Se nò, se vessin vûd qualchi portade,
figurái-si çe fregul di impirade!

A la fin 'vin podût lâ sot la plete,
ma l'avocát l'è stât simpri dismòt;
lui nò-l'è usât, 'te so citât quiete,
a sintî lis caroçis dute gnot;
siché al petave simpri un gran s-ciassón
quánd che 'l passave qualchi cariolón.

Quánd che si 'vin jevâç 'vin barufât
cu-l parón de locande par il cont.
Ma nò-l'ha zovât nie, nus ha spelât
cun-t-une note di chel altri mond.

---

1) Si trate da l' Esposiçión agrícule-forestâl che ha vûd lûch a Guriçe l'an 1891.

2) *Gefraiter* che l'ûl dî sot o vicecaporâl o apuntât da l'esercit austriach.

3) Ed. 1894: sintâç o in pîs.

1) Prime òpare di Pieri Mascagni di Livorno nassût il 7-12-1863, rapresentade dal 1890.

2) Ed. 1894: da-bón di sedi entrade

3) „ „ dóngie la puarte.

Furtune che la siore, cu-lis bielis
'e ha mitût in sachete sîs ciandelis.
Svelç ! s-ciampín in presse e in furie !
't-un momént e' 'vin tacât,
e si 'vin mitûç in-bote
in ciamín par Cividât.
Adio popul generôs !
Vive a te, Guriçe ciare !
si pò dî-lu in veretât,
tu sês áncie masse *ciare !* [1])
O zentîl citât taliane
ti 'vin simpri un mont amât !
Ma a ciatâ-ti tornarín
'co varín ereditât.

*
* *

Intánt corin i ciavâi
jú pe' rive de-l' Isónç,
par passâ sore la bárcie.....
ma 'vin pore di lâ in fonç.
Siore Amálie si spavente
'e ha un ninín di tremarele,
e cussí 'ta-l mescedâ-si
'e nu-s fruçe une ciandele.
Sore l'aghe si va vie
che di móvi-si nò pâr,
ma in-té-l mièç de la corínt
un ciavál l'ha il mâl di mâr.
Puer ciavál ! cun chel incomud
el pàtisc mò di sigûr !
tant che in-fín nò-l pò tignî-si
e al rigete.... par daûr.
A la fin il çîl permèt
che rivín lá vie di-lá ;
e, nò ocorarèss di dî,
áncie lí dovín pajâ.
'O passín Cormóns e il Judri,
sin in tiare di taliáns ;
ca, l'è vêr, nò 'vin fluríns
però náncie carantáns.

1) L' Esposiçión provinciâl di Guriçe jé stade viarte 'ta-l autún de l'an 1891. In chê volte un florín di lá dal confín l'ere considerát come di ca un franch benché al valèss plui di al dopli. Al presínt i presiç son i stess.

I ciavâi fasin la spiume,
ma 'e son simpri murbinôs,
sintin za l'odôr de stale,
e di lâ-j son seneôs.

*
* *

Fin culí dut l'è lât ben ;
però propri al fin de gite
dóngie il puínt di Cividât
ciapín sot une purcite.
L'acidént l'è straordenari :
al sucêt un tananai,
e il parón de púere bèstie
el nus ferme i doi ciavâi.
El pretínd che lu paín
per la bèstie purcitade ;
e ciapánd il dotôr Carlo
el lu tire pe' velade.
E ca nasc une questión ;
l'avocát nò-l'ûl pajâ
e chel cián di contadín
al contínue a corponâ.
Za si ingrume un trop di popul
che 'l si met a sivilâ ;
po' l'arive il naulisín
che nus fâs duc dismontâ.
Al sucêd un brut afâr ;
tire, mole, ciape, sburte :
Svolin áncie quatri grops ;
a la fin, par fâ-le curte,
dute-quante la famee,
cun protestis, cun suspîrs
torne a ciase da la gite
jenfre doi carabinîrs.

Italiáns 'o savarês,
'vin il mâr a Cividât ;
lait un pôch, se nò crodês
fur des puartis di citât.
'E han plantât 'ta-l Gorgh de Lese
quatri breis, e in-t-un momént
'e han fat sú cun pócie spese
un grandiôs stabilimént.
L'Adriatich l'ha un difièt ;

l'è salât, l'ha l'aghe mare;
ma chist ca l'è un mâr perfèt:
aghe bláncie, dolce e clare.
Da Vignésie e da Trièst
cun-t-il ciáld de la stagión
varín dut il mond forèst
in-té-l mâr del Nadisón.

Lui

Leandro Pup 'te-s grandis circostançis
l'ha une miss di ministro de's finançis:
al tache sú un linçûl per golarine
pontât da une corone moscardine.
Il vestiar po' l'è tant abondánt
che se j vegnèss – co-l va vie spaçizánt –
un sbuf di buere sot il veladón
al svolarèss par-aer come un balón.

Nò dîs po' nie di Bepi Caporiách [1])
che in quánt a mode nus met duc in sach.
Lui l'ha un gilè scovât in-t-ún ciàntón
di nò sai quál domestich armarón,
dut blanch e ricamât, tant che 'l somee
il piviâl d'un cialuni d'Aquilee.

Tempieste, lamps e tons; cun chist istât
'o puartín pòcie blave su-l toblât.

Di tempieste 'vin vût un batibui;
corponón! mi displâs par i fasui!

'E vegnin ca i forès-c dut-quánt l'istât,
par gioldi un pôch il fresch di Cividât;
ma istèss chêi che al "*Friûl*„ [2]) metin i pîs
e' son sigûrs di tornâ vie rustîç.

Avòst

Il dêt di Dio *(ed. 1894)*

L'an passât, come ué, 'ta-l mês di Avòst
l'è stât un tananai mai plui vidût:
iò, par dî il vêr, in-sómp de luminárie
'o soi restât dut-quánt il dí scuindût.
Però hai sburtât in-fûr il canociâl:
Çe diamber di davoi! O çe sussûrs!
Saetis! lamps e tons! come se fossin
tornâç culí i todèschs cu-i lôr tambûrs.
Ma il piês el'è che dopo la sunade
'e han scomençâd legnadis par [1]) da-bón;
e tant fissis che in pôch 'e si ingrumave
une zae di tempieste par ciantón.
Un gran al mi ha sfondât il canociâl,
po' l'ha sbusât 'tu-n colp il taulín,
e dopo chest, colánd su-l pavimént
l'ha spacât tre modóns di rebatín [2]).
In campagne po' piês, che la tempieste
'e ha propri volût fâ la moscardine;
'e ha masenât la blave cussí ben
che tanc son lâc a ciapâ sú farine.
Lis viç 'e han fat il vin prime de l'ore;
in-fín l'è suçedût un tâl infiâr
che l'istât, butât jú la vieste verde,
l'ha mitût la ciamese de l'unviâr.
"Dut-quánt chest tananai l'è il dêt di Dio„
un predi l'ha vûd cûr di prediciâ,
"Il dêt di Dio — l'ha dit — che l'ha volût
vignî-nus un momént a visitâ.„
Sarà come che 'l dîs, ma par me 'o speri
che il Pari Eterno, cu-l so inzén divín,
'a ueli meti, almancul per chist an,
il dêt al predi... lá che si capín!

Durlí al mi ha dit che ca di quindis dîs
varín une cucagne di pernîs.

A Udin, la citât des gran risorsis,
e' ciatin simpri il mûd di fâ lis corsis;
però áncie ca si podarèss 'vê il luss
di fâ — baste volê — corsis di muss.

Per l'òpere di Udin 'e han afíss
un cartelón che 'l met "*ciavai in scene*„;
cun artís-c di chê sorte si capísc
che varán al spetacul simpri plene.

---

1) Il cont Bepo Caporiách.
2) Famôs albergo di Cividât

1) Ed. 1894: per
2) Se di *bagatín* 'orèss dî dal spessôr di di cirche 7 centímetros.

Setembar

El'è vêr che l'è ciáld; si lu pò crodi;
ma che 'l sei frêd cu-mò nò jé pretese.
Iò mò vorèss tant ciáld di dovê viodi
lis fèminis zirâ sençe ciamese.
I umins po' che fasin çe che ur pâr;
j permèt di lâ a-tôr áncie in tabâr.

Cun Fantín [1]) si sint simpri une di gno-
L'an passât l'ha falât un jeur 'te cove; (ve:
e dopo che une quae 'veve ciapade,
s-ciampâ fûr da sachete el l'ha lassade;
e tant per fâ alch di gnûv áncie chist an,
al contín Pup el'ha maçât il cián.

Granc afârs e' han di 'vê mò i doi ban-
sore-dút cu-lis bancis di Trièst. (chîrs
Lôr cambin fluríns, flurins intîrs
simpri a des sioris de-l'aspièt forèst;
in mût che, almancul par tre mês de-l'an,
lôr e' son simpri cu-la borse in man.

Autún

Gran ciaçe a Udin

O çe câs, ciaçadôrs! O çe meracul!
O çe notíçie propri di contâ:
In-té-s campagnis d'Udin 'e han vidût
un vêr jeur, cu-la code, a passonâ.
Duc-quánc i ciaçadôrs armâç di sclope
apene che han savût de novitât,
cun dei quintai di polver e balíns
son saltâç fûr a trops da-la çitât.
Su-l plaçâl de staçión si son ciatâç
pe' grande imprese pronç a marciâ a viste;
ma i capos prime di partî han volût
passâ dutis lis fuarçis in riviste.
Erin i zovìns plui valénç di Udin
in ordin di batae duc lineâç:
arcabûs su la schene, ciaçadore,
insome duc auâl bièl e montâç.

1) Contadín e ciaçadòr di Moimáns, dipendént dal cont Pup.

Il siôr cont Bepo Pup, gran ciaçadôr
denánt di duc svolave vie a ciaval;
e l'avocát Gosèt trotave a muss,
come aiutánt daûr del generâl.
Il terôr dei colómbs, Carlo Rubín [1]),
el'ere a capo [2]) de prime rie;
ciaçadôr di ciadree, dal tîr premiât,
ma masse grass par ciaçis di fadie.
Carlo Bráide [3]) al menave in biciclete
chel canonçín co-l quâl 'e l'ha maçât
la prime dí che l'è lât fûr a ciaçe
dutis lis quais e i jeurs che l'ha ciatât.
El pò sedi áncie vêr, e iò lu crôd,
ma a proposit del fat, al mi ha dit un,
che in chê famôse dí de prime ciaçe,
di quais e jeurs no-nd-há ciatâç nissún.
A capo [4]) di altris trops Otèlio [5]) e Varmo [6])
e Legnáç dóngie di Riçán Nardín, [7])
(chêi de grande scomesse dal ciapièl)
e per daûr il miedi Marzutín [8]).
Tite Volp [9]) al marciave cun Júrice [10]),
e j contave che un dí l'ère lât fûr
puartánd in-té çintúrie dîs cartucis,
e che cun undis l'è tornât indaûr.
Dut-quánt el'è za pront: duc cu-l fusîl,
cun balis, cun mitrae, cun baletóns,
e cun curtísc par sbugielâ la prede,
e, sore un ciâr, di polver doi cassóns.
A ciadene tignûç da vinc brachîrs
doi o tresinte ciáns di buine raçe,
che za cu-l nâs par-aer, spacánd la code,
e' sintin da lontán l'odôr de ciaçe.

1) Siôr un mond cognossût, dedit a la vite sportive.

2) Ed. 1894: caporâl

3) Famôs cicliste.

4) Ed. 1894: al cománd

5) Il cont Vico Otèlio cun paláç a Predamán e su lis culinis di Buri.

6) Cont Varmo, che alore al stave a Buri.

7) Riçán N. impresari di costruçións ediliçis.

8) Dotôr Pauli Marzutín patriote garibaldín, framassón e republicán, miedi, diretôr dal serviçi sanitari a Udin.

9) Industriâl.

10) Il nodâr Toni Júriçe laureât a Pádue dal 1857.

Nomenât ciapitani dai brachîrs
el côr a-tôr dut-quánt indafarât,
Zuán Fantín, che a Moimáns ciaçánd lis
il cián del contín Pup ei-há svuarbât (quais
Gran ciaçadôr, l'è Zuán, che lis pernîs
el dîs che dome lui el pò maçâ-lis:
e di-fát 'co-l va vie cun dei balíns,
el torne simpri a ciase cun de's *balis.*
Dúncie l'è dut a puèst, e za lis trombis
e i cuárs di ciaçe segnin la partençe,
ma dut in-t-ún momént si sint sberlâ:
— Alto! Fermait! Un fregul di paçiençe! —
I capos e' si fermin sbalordîç;
la compagnie si urte e po' si sbande:
— Ce del diamber sucéd-iel? Di fermâ-si
propri 'te-l bon momént; cui mai coman-
Une ciosse da nie: Bepo Murát [1]) (de?—
cu-i stivalóns ai pîs, peliçe in grope
dut-quánt plen di tramais, dome al si veve
dismenteât di ciapâ sú la sclope.
L'ha chel difièt, bisugne compati-lu:
el dismentee la robe; ma del rest
in quatri salç el côr a ciase e al torne
e in dîs minûç el'è di za al so puèst.
Nò-l máncie nie; jé l'ore di tacâ!
Duc si molin pa-i ciámps e pa-i vignâi;
si côr pa-i prâç, si márcie pe' taviele;
si saltin lis ciarandis e i fossài.
Per la campagne a-tôr, a-tôr cinch miis
l'è un movimént, un cori, un lâ indenánt
duc in çèrcie del jeur che za si crôd
di viodi tra lis verzis passonánt.
Sgarfánd di ca e di lá, nasánd pa-i sterps
e' han cirût par tre dîs matine e sere,
i ciáns e i ciaçadôrs, tant che pareve
che su chêi ciámp 'e foss passâd la guere.
Ramâç sglovâç, pes-ciâç i semenâç,
spacadis pomis, blavis masenadis,
e sbusadis ciarandis, sdrumâç mûrs,
vignâi butâç par-aer, vîç sbridinadis;
sot il furôr di ciáns e ciaçadôrs
chês púëris campagnis benedetis
dal dit al fat nus han cambiât figure
come sot un passáç di cavaletis.
Ma il jeur nò-l salte fûr e si ha paure
di nò puartâ-nt a ciase la semençe,
e strachs e disgustâç i ciaçadôrs
'e scomençin a piardi la paçiençe.
Quánd che dut in-t-ún colp: punf! da lou-
'e si sint a sbarâ une sclopetade. (tàn
Ah chiste volte mò, mostro di un jeur,
al'è sigûr che te-la 'vin fracade!
Guidèt l'ha fat il colp da vêr maestri,
Frangipán [1]) lu finísc a curtissadis
e per pore che 'l s-ciampi, áncie Gosèt
j tire da lontán quatri clapadis.
Duc-quánc i ciaçadôrs corin su-l puèst;
l'è propri un jeur cu-l ciâv e cu la code,
ross di pêl e pesánt tre o quatri chilos,
che in angunie par-tiare al si sacode.
Lu ciapin sú, lu lein traviars dôs stangis [2])
puartadis dai plui fuárç de comitive.
E duc trionfánç viárs Udin s'inciaminin
fra i contadíns che van sberlánd: Evive! [3])
Dóngie lis puartis d'Udin a spietâ
— il telègrafo al veve za visât —
el'è il sindich Morpurgo cu-la bande
e cu-i prins personágios de citât.
Luçát, vistît da inglês, di ca e di lá
cialánd se dut l'è a puèst, trote a ciavál;
e, par meracul, in chel dí di glòrie,
nò-lè lât, come il solit, 'ta-l fossâl.
In dôs riis i pompirs e' fasin strade
al passâ de la nobil comissión;
e 'co spontin lontán i ciaçadôrs,
dal cis-cièl sbarin salvis di canón.
Dut il corteo traviarse la citât,
e i vígii cu-la cane e il veladòn
e' son in gran çe-fâ par tignî in bande
duc i curiôs a pachis di bastón.
Si rive in plaçe, e lá duc-quánc s'ingrumin,
di re Vitòrio sot il piedestâl [4]);

1) Fi dal rèduce di Vile Glori orúnd triestín, Giusto Murát.

1) Il cont Vigi.

2) Ed. 1894: Fra i contadíns che van sberlánd: evive! - E trionfánt viárs Udin 'e si inciamine - la legre e vitoriose comitive.

3) Ed. 1894: pedestâl.

in alt contínue a businâ il canón
e a bass si tache la márcie reâl.
Il síndich, sore un len mostránd la prede,
cun-t-ún discòrs al ciante il gloriôs fat;
ma il popul fâs un Oh! di maravee:
chel *cián* di un *jeur* al'ere propri un *giát.*

A Guriçe, zentîl çitât taliane,
san simpri fâ lis corsis cun inpén:
L'an passât in chist timp e' han fat des (fiestis
che in nissún mûd podevin lâ plui ben.
Corsis di vêrs ciavâi, cun quatri giambis;
òpere sèrie, fuchs, esposiçión;
músichis citadinis, trataménç;
soreli di dí, la gnot luminaçión.
Ma miôr di dut jé l'ospitalitât
che mostrin i simpatichs guriçáns,
in mûd particolâr quánd che si trate
di fâ fieste ai lôr fradis taliáns.
Per chest un dí sperín di meti al puèst
di chê bandiere che sta lá pustiçe,
i tre colôrs taliáns cun scrit parsore
in-t-ún bièl ross di fûch: Vive Guriçe.

Otubar

Son partidis lis triestinis
saludadis dai banchîrs:
Lagrimutis, peraulinis
e tanc piantos, e tanc suspîrs,
che, senç'esageraçión,
si è sglonfât il Nadisón!

Lui el'è il miôr balerín
di Guriçe e di Trièst.
L'ha balât chist brâv contín
áncie a Viene; ma del rest
su la fieste di Prepòt
l'è colât jú di capòt.

Il cont Bepi Caporiách [1])
l'è vignût a Cividât
par comprâ — l'ha dit — dôs bèstiis
su la plaçe del merciât.
Pocis ciácaris, ma faç:
l'ha comprât doi parussáç.

Un dotôr l'altre gnot l'è lât in jet
avilît, disperât: e ciapánd siún
l'ha dit: per me ce gran brute zornade
in dut il dí nò hai dit mâl di nissún.

Novembar

Nò si pò plui zueâ: l'è un gran peciât
cun tanc balóns che 'vin a Cividât.

Furláns, corágio! duc a Cividât:
San Martín el'è ca cu-l so merciât.

Beline el mi ha contât che per viazâ
bisugnerèss che vessin inventât
il mût che duc podessin manovrâ
par-aer i globos cun facilitât;
cussí l'ha fat intánt la decisión
di viodi il mond quánd che 'l vará il balón.

E i muss? *(Ed. 1894)*

Ce faran-o dei muss — diseve un tâl —
se duc cu-mò doperin il ciavál?
El'ha rasón, puer [1]) diaul, di dî cussí:
ognún al pense per [2]) il so avignî.

Decembar

Ca si crepe di frêd duc-quánc i unviârs
cun tanc di lôr che taïn i tabârs.

L'altre sere si ere za ingrumade
tante int a cialâ une robe in tiare
che taponave mieze une contrade,
come une çòcie di grandeçe rare.
Ognún faseve une suposiçión;
ma l'ere un tach che l'ha piardût Gratón.

1) Clamât Becanele.

1) Ed. 1894 puar
2) „ „ par

El' è un país di veros patriòç
per chest 'o hai simpatiis per Sandenêl:
ai vêrs prinçipis di democraçie
chel popul simpri l'è restât fedêl.
Cu-mò po' el' ha capît il movimént
che 'i prepare pe-l mond un miôr futûr;
e in cheste vie di gnove civiltât
mai Sandenêl nò-l resterà in-daûr.

Unviâr

L' Òpere a Cividât 'ta-l 1892

Vigi Bront l'ha decidût
di lâ a viodi a Coneán
çe spetacul che lá han vût
par puartâ-lu ca chist an.
Per amôr di chest teatri
l'è corût di ca e di lá;
lui si è propri fat in quatri
par podê-le cumbinâ.
Ma çe diamber! Il *tenôr*
che 'l ciantave a Coneán,
l'è malât di rafredôr;
e il *contrált* l'è propri un cián.
Mancul mâl la *prima dona*
che jé in vôs cussí e cussí;
ma áncie je — par la Madona! —
'e jê in jet su-l parturî.
Il *bariton* l'ha inglutît
une spighe di formént,
siché al sta par tirâ il pîd
e crepâ-nus 't-un momént.
Il *bass* po' sarèss perfèt:
lui par vôs duc j-u sfolmene;
ma, par dî-le, l'ha un difièt:
al ven simpri ciòch in scene.
Cussí Bront l'ha concretât
che ciantánç di chê nature
'e-nd-è tanc a Cividât
che faressin miôr figure.
E sençe lâ a zirâ,
cu-i artís-c che 'vin culí
si pò in-bote stampanâ
un spetacul di sturnî.
Dit e fat, l'è ognún contént,
duc si dan lis mans a-tôr
par fâ sú un divertimént
che nus fasi propri onôr.
La plui gran dificoltât
jé la scelte dai spartîç:
però dopo questionât,
si combine su doi pîs.
Chist l'ûl *Loingrín, Luçie* [1]),
i doi Foscari [2]) l'ûl un,
l'altri, par economie,
bastarèss — al dîs — sôl *un*...
El'ûl meti il so parê
áncie Sandri dispensîr: [3])
Dové dar el *Pipelè* [4])
che quel lá se pol capîr.
Un l'ûl *Norme* [5]) e *Guaraní* [6])
l'*Africane* [7]) o il *Parsifál* [8]),
ma Beline al dîs cussí
che l'ûl *Carmen* [9]) con un bâl.
Duc d'acordo su la scielte:
Carmen sí, ma sençe bâl,
'e si tachin a la svelte
a prontâ un sucèss trionfâl.
La lôr part duc e' han di 'vê:
Ciapitani Michelín;
Leandro Pup fará par tre,
se nò avonde nò-nd-avín:
di *Zunighe* e *Remendád*
di *Dancair*, di *Bregadîr*
e po' dopo i reste flât,
se ocôr di fâ l'*Ustîr* [10]).

---

1) Lucie di Lammermoor scrite dal 1835 dal famôs compositôr Gaetán Donizèt di Bèrgamo (29 - 11 - 1797 — 8-4-1848).

2) Di Verdi, rapresentade la prime volte nel 1844.

3) Maçòcie, dispensîr des privativis.

4) O il Portinâr di Parigi. Músiche di Serafín Amedeo De Ferrari di Gènove (1824 — 27-3-1885) su peráulis di R. Berninzone.

5) Di Viçenç Bellini.

6) Di Carlo Gomez, rapresentade la prime volte nel 1870.

7) Di Jacun Meyerbeer di Berlín (1791 - 1864) rapresentade la prime volte nel 1870.

8) Di Ricardo Wagner, rapresentade la prime volte nel 1882.

9) Di Zorz Bizèt di Parigi (1838 - 1875) cun peráulis di Meilhac e Halevy.

10) Duc-i-cinch personágios di Carmen.

Vigi Bront dîs di podê
fâ il baritono e il tenôr:
Une sere di *Josè*
e che altre *Toreadôr* [1]).
Ma Lurínç al va in furôr:
— Ti decídis-tu, sí o nò ?!
Folch-ti-trai! Fâs il tenôr
che il barítono soi iò!
L'afâr serio 'e son lis sioris:
nò han corágio di ciantâ,
'e nò zovin tantis storis,
nò si vuelin mò ris-ciâ.
Dome l'Angeli, sigûr,
nò vorèss fâ-si preâ.
Ma jé za impegnade fûr
e per chest nò la 'vin ca.
Peró al ven siôr Tite [2]) e al dîs:
— Se mê fie ciantâ nò pò,
per l'amôr del miò paìs
la so part fasarai iò.
Fane al dîs: in quánt a lui
Micaela [1]) nus convén!
Mica-ela? Mica lui!
Iò mò 'o uei fâ di *Carmén.*
Morandín cussí al fevele:
— Se nus máncie il zentîl sess
iò 'o farai di *Micaele*
che par me l'è dut istèss.
Cu-mò l'è di pensâ ai coros
rinfuarçâ i vècios corís-c:
e par chest 'o vin i Moros
cognossûç par boins artís-c.
Per lis vôs nò si discôr:
l'inzegnîr l'è un bon secónd,
e Felíç un bon tenôr,
e siôr Zorz un bass profónd.
Edoardo insieme a Pieri [3]),
ciantadôrs sperimentâç,
larán ben; e in câs, 'o speri,
ur dará une·man siôr Blâs [4]).

1) Personágios di Carmen.
2) Angeli, il pari de famose diletánt di ciánt.
3) Duc cinch fradis Moro.
4) Il pari dai Moros.

E cu-i Lustichs, cu-i Bulfóns
cu-i Cascine e cu-i Paçiénç
tremerán cun chêi canóns
i sofíç e i paviménç.
A l'orchestre ocorerá
per rinfuárç diviárs struménç,
ma nò-l'è di dubitâ
cun tanc "otims eleménç„.
Par il flaut Fane dotôr,
el si impegne vulintîr,
pe-l violín nò 'vin di miôr
di siôr Jacun [1]) cavalîr.
Quánt a Gigi [2]) l'ha di-zá
scomençât di dí e di gnot
cun gran ánime a provâ
eserciçis di fagòt.
Diletánt di violín
Morgánt [3]) l'ere di sigûr;
e in chìst câs 'o fasarín
che lu torni a tirâ fûr.
Pe-l violón Bepo Benele [4])
scriturâ-lu podarín,
vignût sú a la buine scuele
el sta a pâr di Serafín.
E po' insome in quantitât
'vin ciantánç e sunadôrs;
nò si sa-el che a Cividât
duc è nascin professôrs?
Ma l'è un mâl: se duc e' son
a sunâ opûr a ciantâ,
in-te-i palchs 'o in-tá-l logión
cui si vád-iel mò a sintâ?
El'è vêr, el'è verissin
che a la fin al sarèss miôr
che i ciantánç e' si sentissin
a ciantâ sôl fra di lôr.
Ma chest nò-l sarèss decôr;
i ciantánç e i sunadôrs
e' han bisugne par l'onôr
di 'vê un pôs di spetatôrs.

1) Il dotôr Gabriç.
2) Gabriç.
3) Rugero.
4) Uscîr de preture, mieze caie.

Titute — Malorate!

Venánçio — Me tradiva con un marchese de Napoli.

Titute — Numar doi.

Venánçio — El cuor, el cuor Sior Tita, el cuor (*al tire fûr da sachete une cartuline*) Tutto el xe finio, tutto, no me resta altro in sto momento. (*al vai*)

Titute — (*al ciape la cartuline*) Come la mê... cu-i cuárs áncie a lui. Ma che 'l folch mi trai; ch'al sinti siôr Venánçio: nô e' sin omps...

Venánçio — No, in sto momento, mi son el più disgrazià che esista su sta terra.

Titute — Ma din-si la man alore, siôr Venánçio, e consolin-si. Ch'al si calmi e ch'al mi disi cui ch'al puèsc jessi plui disgraçiât fra jo e lui (*al tire fûr áncie la so cartuline*) Ch'al viodi.

Venánçio — Precisa della mia!... Allora anche lui...

Titute — (*rassegnât*) Anche mi...

Venánçio — (*disperât*) O Dio, che fameia sporcaciona.

Titute — Capis-o ánimis?... Fameia sporcaciona...

(*Cándide entre in scene*)

Venánçio — (*ciaminánd sú e jú rabiôs*) Tuto xe finio fra nualtri, tuto: amor, amicizia, stima...

Titute — (*a Cándide che jé su-l'usc*) Puarte ca la flas-ce dal ratafiá. (*Cándide vie*)

Venánçio — Arivederlo... arivederlo...

Titite — Ma jo 'o ven cun lui.

Venánçio — Me copo; arrivederlo.

Titute — (*ferman'-lu*) Ma se lui al va a copâ-si, bisugne che jo j vegni daûr. Nò sin-o 'ta che stesse condiçión?

Venánçio — (*al torne a sintâ-si e al vai*)

Titute — (*al procure di calmâ-lu*) Siôr Venánçio, siôr Venánçio, e se 'o-j disèss che áncie jo in un prin momént 'o mi vedevi za cadavar, ma che cumò, dopo chest gnûf fat, 'o pensi che qualchidún al si vedi fat scherç di nô-altris.

Venánçio — Fosselo vero!

Titute — Guerra, guerra siôr Venánçio, guerra ad oltranza.

SCENE SESTE

(*Cándide entre cun la flas-ce dal ratafiá*)

Cándide — Eco la flas-ce dal ratafiá. (*interompind*)

Titute — (*a Venánçio che l'è simpri abatût*) Ch'al bevi! E tu, Cándide, viôd di comedâ a la miôr in cusine.

(*a Venánçio*) Ch'al bevi (*Venánçio al bêv*)

(*a Cándide*) Apene che Lúçie e Esterine 'e rivin cu-l gabión ven a visâ; has-tu capît? (*Cándide 'e va vie. Venánçio al bêv*) Ch'al bevi, corpo de corosse. (*al torne a impinî*)

(*sôl*) Orpo! nò varèss mai crodût che un spiçiâr ch'al fâs pírulis al 'vess podût inamorâ-si in chê maniere.

(Continue)

Mi clamin rose...

Mi clamin rose o flôr
al par dai siúns dorâç dal prin amôr...
E biele 'o soi... tan' biele...
quan' che niçade a planch da bavisele
'o movi 'l ciâf, incoronât di fueis,
e invidi lis paveis
a morosâ cun me... I miei morbèss
nò son che lamps sflurîç... e pur instèss
che 'l vint al mi dispiárt
jò gioldi l'ore e nò foi mai di-tuárt.

Bussade dai suspírs da primevere,
ardinte di fogôr,
'o meti sú la vere
e 'ta chel fuch m'inflami e voi in amôr,
inghirlandánt i rams
di mil tapêç rosâç e di ricáms.

Çimût ch' 'o nasci 'a nò-lu sai... Soi fie,
'o crôt, da tiare e di chê lûs çidine,
che, lusignánt, 'a impie
el mar par fâ gotâ la pluvisine
che mi rinfres-ce i pîç
e j dá le vite ai bútui mièç flapîç...
Ogni matine 'a mi disvei bagnade
da' gotis di rosade,
e chei umórs, sflamiâç dal prin albôr,
'a mi ristorin tant ch' 'o resti in flôr...
Nò-nd-è colór in çîl
ch' 'o nò-lu puarti intòr el mês di avrîl...
La tiare 'a mi regale:
e çufs e flochs e penacúç di gale...
l'arch di San March impín [1]) mi done i siei
sflandórs plui biei... e 'o screi...
ogni stagiòn, che ven, un gnôv vistît
flamánt e culurît
opûr... un bièl custúm
cessût [2]) di viludín... Nò-nd-è nissún
che 'l podi fâ chel tant,
che dome la nature,
je sí che sa fâ dut e çe ch' 'a spant
intòr ridínt l'è come une piture.

1) Infín? — 2) Tiessût.

'Co mi dispoi avuâl,
mi pogni a planch par fâ di ciaveçâl
a qualchi púere sûr
che 'a clope e nò-nd-há fuarçe a bati dûr,
e ch'ogni tant 'a mude
i siei camúfs ganzánç di sede crude,
bièl sparniçánt intôr
i siúns d'inciánt da primevere in flôr...
Ben prest un gnôf zermôi
al bute e un'altre sûr 'a viarz i vôi
curiôs e inemorâç,
che bramin sol di jessi soreglâç...
Cussí la mê famee,
sparínt, 'a mene e biel 'a si doplee.

Jò cresci da-par-dút dulá che 'l çil
al mande qualchi fîl
di lûs e di soreli
e un fregul di sglavín par che mi spieli...

Parfín 'ta-l'aghe 'o nasci imporporade,
e blance e rose e zale e verduline
al par da aurore in-sòmp da mont Cianine...
E vie pa' gnot stelade
'o zuji, scherçánt, cu-l vintisèl ferbínt,
che, dindulánt, mi nine;
e 'o soi cussí ninine,
che 'ta-i riflèss di arínt
da l'aghe in muvimént,
mi ciati in braç di dut el firmamént...
intánt che i venchs, che intòr mi fan co-
'a svintin lizeríns, (rone,
sfloránt beâz i miei cordòns lusínç,
che 'l vintisèl mi done
par fâ-mi ingialuçâ. [1])
E jò, pognete in schene, 'a stoi cialâ
la lune in alt, che splent,
spielánt intòr e amôr... e firmamènt...
Sol 'ta-l blancôr dal dí, velât da' monç
e saludât dai glons
di dutis lis ciampanis,

1) Insupiarbî.

'a mi dis-cianti a planch tra i cuèchs da' (ranis...

'A torne la ligrie
e i croç e i muchs mi tegnin compagnie...
Ma 'co, cuacánt in grun, a' saltin fur
par còri-si daùr,
l'è segno che un burlàss
al ven burínt par fâ-nt un pôch di s-ciâss...
Jò, svelte in'lore, 'a mi taponi ben
e 'o spieti çe ch'al ven...

Ance 'ta nêf, lá-sú fra mièç i creç,
jò sponti blance, blance e viludine
come la flôr dal zeç:
e lá soi la rigine
dai pichs, dai nui, dal mont indafarât,
che nò-l cognòsc bontát...
Lá-sú jò vivi in siún...
e 'o soi di duc... e stele di nissún...

Planchín... di-bòt sot-vôs,
el gri avostán mi conte la so crôs:
a' son dolòrs, passiòns, travais, tormènç
e afièç... E chêi lamènç,
che, su-l colâ da sere,
a' si disvein lunch-fúr i boschs e i prâç,
a' son suspírs di pâs...
o invíç di amôr o ciánç di sfide e vuere...
Çe impuárti-e mai, se 'l ciante di lancûr,
'co 'l ciánt 'a j ven dal cur?...
Nò-l ciánti-e par so cont
l'albe, che criche, e 'l rai, che 'l va a
e in font dal mar s'imbuse?... (tramònt
E-púr... nissún nò-l sa çe che gi bruse:
che dome jò che nò lu cioli in zîr,
anzit, se mai, lu scolti vulintîr...
E lui, contènt mi zorne el so *gri-grí*,
'co-l viárz i voi fin prime di murî.

Nò sai parçè... e-púr... nò-nd-è pavee,
che, svoletánt intôr
dal miò gurmàl, 'a nò si poji su-l ôr...
Nissune maravee,
se apònt par-chíst lis âç
si sintin sú-l miò grin,
sflurît su-i ciámps bussâç da l'ajarín...
La mêl 'a scor dai càliç travasâç
su-i bechs dai scuáms golôs
di vite e faturôs.

Pontade su-i ciavei... o donge 'l sèn
di qualchi fantaçine,
'a soi bramade al par da stele alpine
e duc mi vuelin ben...
Nò manci mai ai bai..
'ta' rogaçiòns... su-i abiç nuviçiai...
e gnot e dí, e fieste e dis-di-vore
'a voi daur-mán in vore,
che ance su-l'artâr,
jò inflori i sanç par-fín 'ta-l cûr d'unviâr...
Mi pojin par-mîs da scune,
squasin speránt ch' 'o sedi la furtune,
sençe pensâ-gi ai muárç che jò compagni...
E-púr 'a nò mi lagni,
se par confuárt 'a voi cun lor dulá
che nò si pôt tornâ...
Flapide e sece 'o resti tra i ricuárç,
che vivin dopo muárç...

Ma dut çe ch'al tramonte al si confònt
tra i gors burínç dal mont.

Passât l'è 'l timp da' biele primevere...
passât al'è l'istât e za la buere
'a puarte intòr lis primis zulugnadis
e i siei mungulamènç...
E lis mês fueis seciadis
'a colin jú da pîç dai crisantèns,
che, in plene sfluridure,
'a sfidin duc i vinç e la criure...

Intòr nò son che rosis da' passiòn...
dome la muárt 'a nò cognòsc stagiòn!

TITE DI SANDRI

Guriçe, 'ta-l Zuin 1928. (Dialèt di Cormòns)

GRAGNELÙS - Rimis gurissanis

di Marmùl Gurissán

Gurissa 1929 — Presin L. 1.50

Secónd il nestri sisteme dut si ridûs a cognosci ju esemplis tipichs che stan in mieze rie val-a-dî: *çuf, zuf, duc, fresch, frès-cie, nasc.*

Al' é ben pôch, ma almanco chest bisugne imparâ a cognosci e tignî presínt. Si capísc che cui che l' ha man in paste, cu-la leture di pocis riis al rigiave di be'-sôl lis règulis che son concentradis in chei pôs esemplis fondamentâi e carateristichs.

Podarín 'vê sbalgiât ma sperín che si ritegnerá dai galançumign che lis intençión e' son retis.

Diclarín che nò 'vin afát rinunçiât a ritignî che la grafie plui adate al furlán 'e sei chê de lenghe internaçionâl Esperanto la cui introduçión, dopo la vuere, si presentave di une estreme oportunitât pe' mancianҫe, in comèrcio, di libris furláns.

Bastarèss considerâ che cun chel alfabèt, cui che nò-l sa di lètare, al pò imparâ a léi e a scrivi in metât timp e fadie di chê impiegade usánd il sisteme tradiçionâl, e naturalmentri cu-la sicureçe di fâ manco fai di ortografie 'ta-l cors de vite.

A proposit po' des contradiçións de grafie 'taliane, il Pirone a págine XXIII dal classich vocabolari si esprím testualmentri cussí:

Quel fanciullo (*che istruite nella compitazione*) *se fosse uomo, avrebbe pieno diritto di ridervi in faccia !*

Ben, chei pòpui che nô-altris ritignín mièç barbars, val-a-dî i croáç e i slovéns a la metât del secul passât e' han vût il judiçi, il corágio e il patriotismo fondât sul sacrifiçi, di abandonâ la grafie tradiçiónâl par adotâ chê moderne e scientífiche, per cui ué e' puedin vantâ-si di 'vê l'alfabèt il plui façil, sempliç e raçionâl dal mond civilizâd.

Recensiòns

STURNI dott. EDOARDO - Le quattro principali industrie casalinghe del Goriziano.

Relazione del Segretario dell' Istituto per il promovimento delle industrie del Friuli Orientale in Gorizia. Ivi 1928 VII.

Son consideradis dal pont di viste da orígine, svilúp, vicendis e stât atuâl lis indústriis casalinghis dei *merlèç di Idrie, de's ciadreis di Marián, de's cestis e altris lavôrs in venchs di Fojàn e dai susíns sechs, spelâç dal Cuei.*

Il diligént studi dal Dot. Sturni al merte di sei let e ponderât da dug chêi che si interessin su-l sèrio dal svilúp economich de nestre región.

Un Istitût análogo a chel di Guriçe, che l'ha une biblioteche speciâl veramentri notevul e une sede decorose, al máncie assolutamentri 'te províncie di Udin.

Si sta preparánt la seconde ediçiòn dal bièl lavôr.

Publicaçiòns riçevudis in omágio

Scritti friulani di Caterina Percoto con uno studio di Bindo Chiurlo - Udine 1929.

ZOTTI RUGGERO - S. Vito nella Storia del Friuli - Portogruaro 1928, grosso vol. illustr.

RANIERI MARIO COSSÀR - L'industria del vetro nell'Alto Goriziano - Trieste, 1926 illustrato.

— *DI ANTONIO REBOLO pittore* - Venezia, 1929

— *PARENTIUM - Guida storica di Parenzo* - Piante ed illustraz. della città. Parenzo, 1926

I sôi abonâç (che varàn pajât) cu-la quinte dispense riceveràn la prime tàule cun quatri ritràç di personis benemèritis de furlanitât.

Gerént responsabil Dotôr A. TILIN